

Dr. Szász Ferenc Dezmér:

Az agrárreformmal kapcsolatban még megoldandó kérdések.

Még fájnak a sebek, amelyeket az agrárreform ejtett; még a kezdet kezdetén kapott sebek sem gyógyultak be és mégis úgy kell tekintenünk az egész reformot, amelynek intézkedései immár végérvényesek és bármennyire észellenesen lett végrehajtva, bele kell törődnünk.

Vannak azonban dolgok, amelyeken még segíthetünk és meg kell próbálnunk a sokszor lehetetlennek látszó dolgokat is, ha csak egy szemernyi előnyt, könnyebbülést várhatunk tőle.

Az agrárreform a háború utáni idők szükségszerű szüleménye mely szociális problémákat lett volna hivatva gyökeresen orvosolni. Szerencsétlen bel- és külpolitikai befolyások folytán direkt a magyarság ellen irányuló harci eszköz lett az államhatalom kezében. Ebben rejlik a magyar birtokosság tragédiája s ezáltal lett az agrárreform a szélső sovén és nacionalista irányzat kezében a fő-ütőkártya.

Ezt ma senki sem tagadhatja.

Nem is lehet tagadni, mert ahol a birtokosnak még azért is költséges jogi harcokat kell vívnia, hogy jogos tulajdonának legalább ellenértékét megkapja, ott már annak az egyoldalú állami kommunizmusnak határára érkeztünk, amely ellen a harcot felvenni nehéz, mert burkolt és úgy jár közöttünk, mint a báránybőrbe öltözött farkas, szerényen bégetve csavarja ki a nyakunkat és töri el a gerincünket.

Mint sötét felhő tornyosulnak elénk a megoldásra váró problémák. A legkisebb is magában rejti a magyarság egész jövőjét s ha az agrárreform paragrafusai elé rakott számokat nézem, mindig azok a baktériumok jutnak eszembe, amelyekből egy is képes

oda szaporodni, hogy egy-két nap alatt az egész emberiséget halálosan megbetegítse.

Sötéten gomolygó felhők az agrárreform kérdései fejünk felett és ezeknek megoldása, elosztatása a magyarság fejről, egyet jelentene a magyarság talpraállításával.

A sok súlyos probléma közül a legfájóbb és legnagyobb sebet a következők képviselik:

1. a kisajátított földek vételárának kifizetése,
2. a gazdatisztek és okleveles gazdák földigénylése,
3. a falusi beltelkek kisajátítása,
4. a városi beltelkek kisajátítása,
5. az állami rezervák felhasználása és sok apróbb kérdés,

melyek a fentti főtételekbe beilleszthetők.

Mielőtt ezeknek részletes tárgyalásába bocsátkoznám, azt hiszem, mint előfeltételt és főkivánságot azt is felállíthatjuk, hogy legyen egyszer már végre befejezve a kisajátítási eljárás és méltán kiált fel a kormányhoz a magyar gazdaközönség:

„Quousque tandem? ...”

A kisajátított földek vételárának kifizetése.

Az agrárreformtörvény határozottan rendelkezik a kisajátított földek ellenértékének kifizetését illetőleg és vagy készpénzfizetést állapít meg, vagy pedig részben állampapirokkal akarja a gazdákat kártalanítani.

Nekünk természetesen az volna az első és fő óhajtásunk, hogy a kisajátított földek ellenértékét a gazda *készpénzben* kapja meg, mert így mégis akármilyen csekély tőkéhez jutva, azzal valamit tud kezdeni. Az állampapirokat ingadozó névértékük és a nehézkes átruházási módzatok miatt nem tartjuk kívánatos eszköznek a kisajátított birtokok értékének kiegyenlítésére.

Mikor értékről beszélünk, az alatt azt kell értenünk, hogy a bizottságok az 1913. évi földárakat vették alapul a kisajátítási árak megállapításánál, úgy hogy ez az összeg ma leu értékben kifejezve egyenlő a semmivel. Természetes, hogy a magántulajdonjog elemi szabályai szerint az értéket nyugodt lelkiismerettel kérhetjük valorizálva, s úgy gondolom, e pontnál ennek kell lennie legfőbb kivánságunknak.

Nem szabad elfelednünk még azt sem, hogy az eddigi intézkedések szerint a birtokosnak valósággal Canossát kellett járnia,

hogy a kifizetés, illetve végleges rendezés iránti lépéseket az illetékes hatóságok megkezdjék. Így többek között az összes határozatok hiteles másolatát be kellett szereznie, stb. és végül ismeretes az is, hogy nyilatkozatot kellett adnia, melyben a kisajátított területet illetőleg mindennemű jogairól lemond.

Ezek az intézkedések azóta részben meg lettek változtatva.

Úgy az Erdélyi Gazdasági Egylet, mint pártunk reprezentánsainak közbenjárására a miniszterium kedvezően döntött ebben a kérdésben.

Az Erdélyi Gazdasági Egylet birtokpolitikai szakosztályának több memorandumára válaszképpen épen a napokban érkezett meg a miniszter leirata 27095/23/IX–1925. sz. alatt, melyben közli, hogy azok a gazdák, akiknek a birtokára nézve a kisajátítási eljárás végső forumon is befejezést nyert, minden különösebb eljárás nélkül véglegesen rendezés alá kerülnek. Csupán azt ajánlja a leirat, hogy helyesen teszik az ilyen gazdák, ha egyszerű kérvényben a vármegyei consiliert felkérlik az ügy végleges rendezésére. Ez a kérvény nem kötelező, csupán az eljárás egyszerűsítését és gyorsítását van hivatva előmozdítani.

Az elmondottak az árak végleges rendezésére vonatkoznak. De mi lesz addig? A legtöbb helyen a kényszerbérleti összegeket nem fizetik már, amit fizetnek pedig olyan csekély, hogy még szemszurásnak sem elég.

Fontos dolog volna tehát az, hogy a kényszerbérleti összegek általánosan és egyetemesen felemeltessenek s azokat mindaddig fizessék is, amíg az állam az árakat véglegesen rendezi.

Javasolom ezért, hogy:

1. Mindaddig, amíg a kisajátított földek vételárának végleges rendezése meg nem történik, a gazdák a kényszerbérleti összegeket kapják meg.

2. A kényszerbérleti összegeknek kifizetése minden feltétel nélkül történjék és adóhátrálék stb. címen ne tarthassák vissza éveken át erre illetékesek és nem illetékesek a kifizetendő összegeket.

3. Egész Erdély területén emeljék fel a kényszerbérleti összegeket legalább két évre visszamenőleg legkevesebb 200–300%-kal.

4. Az árak végleges rendezése vegye azonnal kezdetét, valorizált alapon, készpénzfizetés melletti

5. Amennyiben a készpénzfizetést részben vagy egészben állampapír helyettesítené, ami ellen eleve tiltakozunk, úgy annak

névértéke fedje a tényleges értéket és kamatozása legyen a mai pénzpiacon uralgó viszonyoknak megfelelő.

Mindezek a követelések egészen minimálisak, amelyeket a földjeiktől megfosztott gazdák felállíthatnak.

Hogy mennyire jogosultak a felállított kívánalmak, mutatja az, hogy például a kényszerbérleti összegeket egyes megyékben 1925-ben hivatalból felemelték, természetesen a gazdák heves akciója nyomán, sajnos, azonban ez a felemelés nem volt egyetemes és ahol fel is emelték, ott sem fizetik rendesen, úgy hogy a felemelés teljesen illuzórius.

A kártalanításra nézve még azt is elő lehetne terjeszteni illetékes helyen, hogy az történjék az okirályságban érvényben levő törvény szerint. Természetes, hogy az egész kisajátítási eljárás Erdélyre specializálva lett, pedig az okirályságbeli törvény alapján ma nem ott állnánk, ahol állunk, mert amaz az erdélyihez viszonyítva, humánusnak nevezhető.

A veszett fejsze nyelének megmentésére irányuló eme akciónak – mert az eddig elmondottakat nyugodtan annak nevezhetjük – nem szabad egy percre sem szem elől tévesztenie, hogy milyen óriási gazdasági jelentősége van a magyarságra nézve e kérdés kedvező elintézésének.

Képzeljük csak el, hogy a mezőgazdasági hitel szervezetlensége mellett még a legcsekélyebb összeg is milyen egészséges vérkeringést vinne be magyar gazdáink üzemeibe. Ezért minden erőnkől arra kell törekednünk, hogy a kifizetés készpénzzel és minél előbb megtörténjék; követelnünk kell továbbá a valorizációs alapon való elszámolást, ami egészen elemi állampolgári jogunk is, *mert vagyonekobbzást az alkotmánytörvény Nagyromániában nem ismer.*

Gazdatisztek és okleveles gazdák földigénylése.

Az agrárreform nemcsak a földtulajdonosokat sújtotta, hanem érzékenyen érintette mindazokat, akik gazdasági pályának szentelték életüket.

Erdély magyar birtokosságának olyan gazdatiszti kara volt, mely testületnek híre-neve messze az ország határain túl is eljutott. E munkás emberek egyik napról a másikra kenyér nélkül maradtak, mert a megkisebbedett birtok mellett nem volt többé a földbirtokosnak szüksége okleveles gazdatisztekre, sőt tekintettel arra,

hogy a gazdatiszti törvény rendelkezéseit kezdték nem respekálni, még abba a néhány állásba is, ami megmaradt és az okleveles gazdáknak kellett volna, hogy kenyeret adjon, nem jutottak be okleveles gazdáink. Mindenünnen a konjunkturát kihasználó, oklevél nélküli emberek bukkantak fel és – látszólag – kitünően töltik be állásaikat.

E kérdés elbírálása nem tartozik reánk, de fájó szívvel kell látnunk az ilyen jelenségeket akkor, mikor számos volt gazdatisztünk, okleveles gazdánk és bérlőnk csak a legnagyobb nehézség árán tengeti életét.

A gazdatisztek mellett sok derék magyar bérlőnk vérzett el az agrárreform pusztítása nyomán és eszébe sem jutott a törvénynek, hogy a hivatásuk magaslatán álló okleveles gazda-bérlőinket megvédje, vagy bármilyen kis előnyben részesítse.

Ismét hányán fejezték be megkezdett gazdasági tanulmányukat éppen akkor, amikor a reform sujtó keze lecsapott?! Ezeknek a sorsa is szomorú és szárnyukszegetten vonulnak be valamelyik nekik meg nem felelő, de legalább gyenge megélhetést biztosító irodába.

Egy pályán sem történt annyi életbevágó fordulat a béke megkötése óta, mint éppen a gazdasági pályán.

Ne feledjük el, hogy egy társadalmi osztályt sem sebesítettek meg oly mélyrehatóan, mint éppen az okleves gazdák, gazdatisztek és bérlők osztályát, akik – a birtokosról nem is beszélünk már – élet-halálküzdelmet vívnak mostan. Ha egész tárgyilagosan és igazságosan utána gondolunk, egy kategóriába sorozhatjuk őket azokkal a katonatisztekkel, akik hazájukat elvesztvén, kezükből a kard kihullott s a csendes megváltó halált várják zajos, véres ütközetek után.

Az agrártörvény 99-ik paragrafusában mindezeknek a gazdáknak a jogát elismeri és földre való igényüket nemcsak nem tagadja, de módot is közöl arra nézve, hogy miképpen legyenek kielégíthetők az okleveles gazdák, gazdatisztek és bérlők.

Éppen ezért a Szakosztály találjon megfelelő módot arra, hogy a kormány e társadalmi osztály szerény kívánságait respekálja és mondja ki, hogy:

1. Felhívást intéz Románia magyar birtokosaihoz, hogy okleveles gazdáknak való állásokba, mint amilyenek az intézői, jószágigazgatói, stb. állások, csak okleveles gazdákat alkalmaznak.

2. Állás- és jövedelemnélküli gazdatisztjeinket, okl. gazdáinkat és bérlőinket elégítse ki a kormány az állami rezervákból.

3. A gazdatisztek, okleveles gazdák és bérlők érdekei a birtokbahelyezési eljárás során vétessenek figyelembe.

4. Nyujtson nekik az állam gazdálkodásuk megkezdéséhez: olcsó hitelt, amiből az élő és holt felszerelést beállíthatják s a pusztává lett földeket ismét a hasznos termelés körébe vonják.

Mindezek a követelések egészen minimálisak és alig nevezhetők még csak szerényeknek is, hiszen ha utána gondolunk az indokoknak, melyekre eme jogos követelésünket alapítjuk, azonnal világos a kép, hogy keveset kértünk.

Elteltekintve az agrártörvény 99. §-ától, az agrártörvény kiinduló pontja nemes gondolatokban gyökerezik, vagy azokban kellene gyökereznie és célja az, hogy a földet annak juttassa, aki azt megműveli; ebből a szempontból az említett gazdatársadalmi osztályt ép úgy földhöz keli juttatni, mint a földnélküli falusi embereket, hiszen egész élethivatásukat ennek a foglalkozásnak szentelték. Speciális képzettségük és tudásuk folytán az okleveles gazdák, gazdatisztek és bérlők fokozottabban képesek hasznos munka elvégzésére és a produkció fokozására, mint a tanulatlan kisközgazda. *Ezért ép úgy joguk van teljes és végleges tulajdonjoggal a földhöz mint a falusi földművelőknek.*

Ha ezt az osztályt megmentjük, a magyarságot erős pillérrel gyarapítottuk!

A falusi beltelkek kisajátítása.

E kérdést helyesebb nem bolygatni, mert egyelőre ezek az eljárások mindenütt fel vannak függesztve, sőt ahol esetleg meg is kezdődtek, a másodfokú agrárhatóságok beszüntették és megsemmisítették azokat. Így egyes gazdáktól, a magyar birtokosság reprezentánsaitól, továbbá az Erdélyi Gazdasági Egylet birtokpolitikai szakosztályától azt a jóindulatú figyelmeztetést kaptam, hogy a nagygyűlés ezzel a kérdéssel ne foglalkozzék, mert gyakorlatilag többet árthat a kérdésnek, mint használhat. Nyílt kérdés marad, hogy a jövőben mi lesz, de – sajnos – a helyzetünk az, hogy pillanatnyi előnyöket sem áldozhatunk fel a bizonytalanért.

A városi beltelkek kisajátítása.

E pontnál kissé részletesebben kell a kérdéssel foglalkoznunk, annál is inkább, mert az egész kisajátítási eljárás során tapasztalt.

igazságtalanságok itt csúcsosodtak ki legjobban, másrésről a dolog még ma is folyamatban van legtöbb városunkban.

Nem szólva arról, hogy boldognak, boldogtalannak adtak telket – ha román volt –, azt kérdezzük, miért veszik el a telket az eddigi tulajdonosoktól? Ha az eddigi tulajdonos nem volt elég tőkés ahhoz, hogy nekifogjon az építkezésnek, vajjon az új tulajdonos tőkeerősebb lesz és megkezdi-e az építkezést?

A városok perifériáin 100 és 100 holdakat vettek el munkás kisgazdáinktól, akik ezekről a területektől a városok élelmezését látták el megfelelő zöldség- és gabonatermeléssel. A perifériákon aztán meg is indult minden városban, sőt falvakban is az építkezés, deszkából, sárból, ki ahogy bírta, de díszére ezek az épületek nem válnak egy városnak sem. Minden városban találunk úgynevezett „cigány sorokat”; minden bölcs városnak oda irányult a működése, hogy ezeket megszüntesse. De mit látunk? A városok szélein, de még a megijedt telektulajdonosok telkein is gombamódra nőnek fel – az építőtechnikát megszegyenítő formában, – a lehetetlennél lehetetlenebb viskók.

A telkek beépítését, tisztviselők számára való kiosztását alap nélkül megkezdeni nem lehet. Amíg a pénzviszonyok megfelelőleg nem rendeződnek, az állam megfelelő hitelről nem gondoskodik, eddig a beltelkek kisajátítása a legnagyobb esztelenségnek nevezhető.

Arra is vannak esetek, hogy olyan telektulajdonosoknak, akik az eljárás bevezetésének időpontja körül, – esetleg néhány nappal előtte, vagy néhány nappal utána – építkezésbe kezdtek az építési engedélyüket „*anyagi és jogi felelősség nélkül*” adták ki. Ez az eljárás mindennél ékesebben beszél arról, hogy micsoda cél lappang a beltelkek kisajátítása mögött.

Ha az állam tisztviselőit lakáshoz akarja juttatni, építsen tisztviselői lakásokat. A kishivatalnok úgy sem kezd építkezésbe belátható időn belül; a főbb tisztviselőknek pedig van annyi jövedelmük, hogy a bérlakások forgalmi értékét megfizethessék. Amivel e kisajátítási eljárások gyakorlati keresztülvitele az államháztartást megterheli, azzal az összeggel – bizvást állíthatjuk – mindenütt többemeletes tisztviselői palotákat építhettek volna.

Telket osztani azonban boldognak boldogtalannak, nemcsak nélkülöz minden rációt, de még a nemzeti eszmét sem szolgálja úgy, mint ezt sokan elképzelték.

Megint csak elő kell vennünk ama kívánalmunkat, hogy ha

beltelkét, belteleknek való helyei sajátít ki az állam, azt fizesse meg forgalmi értéken. Ennek így kell lenni, annál is inkább, mert még az agrártörvény is a be nem épített belsőségekre nézve forgalmi értéket ír elő.

Az állam tehát mi akar lenni? Árdragító ügynök, aki a telkét tovább adja egy harmadiknak, levéve a közvetítési díjat.

Mindezek az érvelések józan ésszel nagyon világosak és meggyőzőek; mégis az agrárkisajátítási törvények gyorsfűző lángjának imbolygó fényénél semmivé válnak.

S ha az agrárreform végrehajtását a birtokosokkal szemben valamelyes szociális eszme vezette, illetve kellett volna, hogy vezesse, úgy ez semmi módon sem mutatható ki a városi beltelkek kisajátításával.

Az a cél, hogy a kisebbségi telektulajdonosok kezéből román kézre juttassák át a telkeket, semmi módon sem nevezhető jogállamhoz méltó eljárásnak. A nyomán fakadó nyomor és keserűség többet árt az államnak, mint amennyit az egész eljárás használna a román nemzeti eszmének.

Éppen ezért a következő javaslatot terjesztem elő:

1. Mondja ki a nagygyűlés, hogy tiltakozik a városi beltelkek kisajátítása ellen, illetőleg kéri ennek az eljárásnak teljes felfüggesztését.

2. Ha ez nem vihető keresztül, úgy adassék minden telektulajdonosnak hosszabb határidő, – legalább 10 év, – hogy a telkét beépítse; ez alatt az idő alatt lehet remélni a pénzviszonyok megjavulását is, úgy hogy az építkezések megkezdhetők lesznek. Másfelől az állam gondoskodjék megfelelő kölcsönökről is, hogy ezek az építkezések a tulajdonosok által minél előbb megkezdhetők legyenek.

3. Kisajátításokat *csak közcélokra és a teljes forgalmi érték megtérítése mellett* lehessen eszközölni.

4. Mindaddig, amíg a kisajátítási eljárás minden forumon be nem fejeztetik egy telekre nézve, a tulajdonos rendelkezék azzal teljesen szabadon, építhessen rá és jogerős adás-vételi szerződéssel elidegeníthesse, vagy a városi szabályrendeletek keretein belül tettség szerinti célra felhasználhassa.

5. Mondja ki a nagygyűlés, hogy amennyiben mégis lenne kisajátítás követeli a kormánytól, hogy ha az új tulajdonos egy éven belül nem építi be a telket, a telek minden további eljárás nélkül szálljon vissza az eredeti tulajdonosra.

Mindezek a pontok minimális kivánalmaink. Sanyargatott helyzetünkben annyira hozzászoktunk már a nyomorúsághoz, hogy kérni sem merünk.

Az elmondott javaslatok valósággal megszegyenítőek úgy reánk, mint az államra nézve.

Kérdem: miért nem minden állampolgár egyforma ebben az országban; kérdem: miért kell állandóan harcban államink elemi jogainkért az államhatalommal?

Az állami rezervák felhasználása.

Ha egy állam racionális földreformot csinál, úgy természet-szerűleg annyi birtokot sajátít ki a földtulajdonosoktól, amennyire szükség van az illető helyen a földnélküliek részére. Az az eljárás, amit nálunk látunk, hogy úgynevezett *állami rezervákat* létesítsenek, teljesen logika nélküli, indokolatlan és felesleges surlódásokra, kellemetlenségekre ad alkalmat.

Ha egyszer az állam a község földnélküli embereit kielégítette: *miért spekulál a fennmaradó résszel? Adja vissza a birtokosnak, hiszen a cél eléretett és a felesleges földre az első igényjogosult mégis csak a volt birtokos.* Mindezeket azonban, sajnos, tekintetbe sem veszik, hanem a panaszok és kellemetlenségek egész légiója kél életre az állami rezervák nyomán.

Az állam méregdrágán bérbeadja – persze csak jobbmodú gazdák jutnak állami rezervákhoz – s ez a most birtokhoz jutottak szemében vörösposztó.

Hány helyen folyik titkos spekuláció ezekkel a rezervákkal, titkos árveréseken, családi tanácsokon? Hány községi bíró, esküdt, sőt intelligensebb közigazgatási tisztviselő folytat meg nem engedett üzletet az állami rezervákkal?

Nem egyet juttatott ez már a vádlottak padjára is. Nem lehetne ennek egy elhatározó lépéssel végét vetni?

A birtokos nem kap semmi bért az állami rezervákért, azoknak – úgy látszik – nincs gazdája! Mindenki másra hárítja a bérfizetést s a gazdátlan állami rezervákért az állam zsebreteszi az ajándékpénzt, nem is nagyon kutatja, firtatja a dolgot, hogy hogy-mint áll a dolog... „ajándék marhának”... elve alapján.

Ezen feltétlenül változtatni kell. Ott, ahol az állam célszerűen nem tudja felhasználni ezeket a birtokrészeket, ott sürgősen tenni kell valamit, hogy a dolog rendeztessék.

Célszerű felhasználás alatt értem azt, hogy adjanak belőle

például elsősorban annak a gazdatisztnak, aki azon a birtokon a törvény végrehajtásakor működött, vagy emeljék belőle – mértékkel – az egyházi és kulturális alapokat.

Persze, nem azt értem alatta, – mert ez is az állami rezervák egy igen gyakori és különös felhasználási módja, – hogy olyan községekben, ahol nincs is görög-katolikus vagy orthodox lakosság, legfeljebb csak egy-két család, ott létesítenek a fenti egyházaknak megfelelő papi, tanítói, kántori stb. birtokot, hanem az igazságos felhasználást. Hány magyar egyház van, melynek a hívek megfelelő száma mellett nincs birtoka?!

E tekintetben egyházi főhatóságainknak még sok tennivalója van és az állami rezervák felhasználására megfelelő lépéseket lehetne tenni, mert ezek a földek még cserélhetnek gazdát és a legeredményesebben éppen az egyházak léphetnének fel ezek érdekében.

Midőn tehát leszögezzük azt az elvet, hogy az állami rezervák egyáltalában nem kívánatos formációk az agrárreformnak amugy is torz testén, azok felhasználására nézve három alapelvet tűzünk ki. Vagy adjál vissza a birtokosnak, vagy a volt gazdatisztnak osszák ki, vagy a még ki nem elégített egyházaknak, – vallás-külömbörségre való tekintet nélkül, – az igazság és törvény szerint juttassanak megfelelő birtokokat.

Egy csapásra megszűnnének mindazok az anomáliák, amelyek ma valósággal darázs-fészkei az agrárreform eme torzszülöttjének. Javaslom tehát:

1. Mondja ki a nagygyűlés, hogy követeli az állami rezervák bérének rendezését — minden feltétel és halasztás nélkül — kívánjuk, hogy az egész bért a birtokos kapja kézhez.

2. Kívánjuk, hogy az összes állami rezervák a folyó gazdasági év végével szüntettessenek be és a birtokosok jussanak megint azok teljes tulajdonjogába.

3. Az állami rezervákból elégíttessenek ki elsősorban is az azon a birtokon szolgálatot teljesített, vagy teljesítő okleveles gazdák és gazdatisztek.

4. Ha tényleges szükség merülne fel, használtassanak fel egyházi és kulturális célokra, a törvényszabta kereteken belül.

5. Végül kérjük fel összes egyházaink főhatóságait, hogy ki nem elégített igényeik rendezését kérjék az állami rezervákból, oly maximális mértékig, amennyire ezt a törvény megengedi és elő

-

írja, mert ez látszik annak a leghelyesebb útnak, amely a célhoz vezethet.

* * *

Mint kaleidoszkop képei vonultak fel előttünk azok a sérelmek, amelyek alatt az erdélyi magyarság nyög és amelynek látásától még a legmerészebb léiket is a sivárság érzete tölti el.

Nem lehet célunk konkrét esetek felsorolása, mert nem vádolunk senkit ujjmutatással. Minek szítsuk a gyölölet lángját, amely már amugy is égig csap egyes helyeken, éppen az agrárreformból kifolyólag? Nem; ez a cél nem lehet a komoly munka alapja!

Magyarságunk lényegét, egész kultúránk alapjait támadta meg az agrártörvény. Az anyagi romlás örvénylő habjai nyaldossák legjobbjainkat. A nemzeti eszme ápolása és magyarságunk megvédése pedig oly sok anyagi áldozatot követel, aminek teljesítésére így nem lesz emberünk.

Honnan, ha nincs miből?

Azok, akik hivatva lesznek e kérdésekben eljárni, lássák mindig lelki szemeik előtt azt, ami egész magyar életünknek talpköve, hogy mentsék meg a magyarságot az anyagi romlástól.

Az államhatalom pedig ne felejtse el, hogy a magyar nemzetiségű állampolgárainak jólétét épügy kell ápolnia, mint a románokét.

Szegényházat könnyű csinálni egy országból, a gazdagság pedig nehezen jön és könnyen elmulik.

Az agrárreform olyan fonál, melynek a feszültsége már-már a maximumán van, egyik végén áll a magyar birtokosság és huzza, a másikon az államhatalom csavarja, erőt kimélő csigasorral: vajjon ha a fonál elszakad, csak a magyar birtokosság zuhan le?...

Ezt kell megértetni a kormánnyal!

Elnök: Dr. Szász Ferenc előadásában csak azt kifogásolja, hogy előadó a *falusi beltelkek* kisajátításának kérdését nem látja aktuálisnak. Elnök igenis szükségesnek tartja, hogy ezt a kérdést is napirendre tűzzük s a legenergikusabban tiltakozzunk a falusi beltelkek kisajátításának még a gondolata ellen is.

Keresztes János

körösbányai református lelkész:

Az egyházi földek kisajátításánál olyan visszaélések történtek, hogy létező nem román egyházak földjeit elvették és nem létező

román egyházaknak adták át. Éppen akkor veszik el az egyházi földeket, mikor az egyházat a legnehezebben lehet fenntartani és nincs más, amire támaszkodni lehetne. Egy-egy olyan helyen, ahol már áldásos és érdemleges munkát fejt ki a magyar egyház, úgy akarják a magyarságot megsemmisíteni, hogy elszedik az egyház tulajdonát. Kivánja, hogy azokat a területeket, melyekét jogtalanul vettek el, adják vissza. Ily irányban csak a Magyar Párt tud kellő súllyal s a siker reményével fellépni, mert az egyházak e kérdésben nem tudnak eredményt elérni. Kéri a Szakosztályt, hogy ahol az egyházak földjeit törvénytelenül vették el, ott ezt a sérelmet igyekezzék a parlamenti csoport útján orvosoltatni.

Nagy Lajos:

Lehetetlen helyzet az, hogy külön törvénye legyen Erdélynek és külön törvény szerint járjanak el a régi királyságban. Az erdélyi és bánáti földbirtoktörvény a gazdatisztektről legutoljára emlékezik meg. De ha legutoljára emlékezik is meg, akkor legalább végre kellene hajtani a törvényt. Ha az iskolatörvényeket végrehajtják, mellyel a magyar gyermekeket lelkileg összetörik, akkor miért nem hajtják végre a gazdatisztekre vonatkozó törvényt is. Az állami rezervákat pedig egyáltalán nem kezelik, azok nagyobbbrészt paragon hevernek, vagy legelőnek használják őket. (Közbekiáltások: Bérbe adják!)

Dr. Domahidy Elemér, szenátor:

Az agrárreformtörvény még az első Averescu-kormány idején hozatott meg és annak megalkotói ismételtelen kijelentették, hogy távolról se gondoltak arra, hogy azt a liberálisok ilyen helytelenül hajtsák végre. A jelenlegi kormány kijelentette, hogy ahol az agrárreformmal kapcsolatosan visszaélések történtek, ott az eljárást revízió alá veszi. Ez lehet, hogy csak pusztá ígéret marad, de jogos alapul szolgálhat nekünk. A Magyar Párt követelésbe helyezte e törvénynek az igazságos végrehajtását és a kormány erre vonatkozólag kötelezettséget is vállalt. Megnehezíti a helyzetet az, hogy a földtulajdonosok nem tudják, vajjon felvehetik-e azt az értéket, amit az állam a földekért felajánl, mert nem alaptalan az aggodalom, hogy ha elfogadjuk, akkor az ügyet befejezettnek tekintik és az állam nem pénzben, hanem állami kötvényben fizet ki bennünket. Hogy mennyire igazságtalanul történt a kisajátítási vételárak

megállapítása, annak illusztrálására felhossa, hogy kisajátítottak egyik faluban házhelynek egy hold földet ezer lejért és azt eladták azután ötezer lejért és a többletet elmanipulálták. Szükségesnek tartja, hogy ebben a kérdésben a Szakosztály állást foglaljon és a direktivákat megadja.

Gyárfás Elemér, elnök:

A Domahidy Elemér szenátor által felvetett kérdésre megjegyzem, hogy a pártvezetőségnek a kormánnyal kötött megállapodása rendén e kérdésben a kormány két dologra kötelezte magát. Az egyik az, hogy kiad egy rendeletet, elrendeli ebben, hogy a vételár kifizetés hivatalból eszközöltessék és hatályon kívül helyezi azt a sérelmes rendelkezést, hogy a vételár kifizetés csak akkor eszközöltetik, ha a volt tulajdonos nyilatkozatot ad, hogy a lebonyolítással meg van elégedve. A másik pedig az, hogy amilyen arányban az állam az igényjogosultaktól készpénzben felhajtja a vételárat, ugyanolyan arányban váltsa be készpénzre a kiadott kötvényeket. Ezt az utóbbit azért tartottuk szükségesnek kikötni, mert a liberálisok a vételárat két év alatt akarták készpénzben felhajtani a földhözjutottaktól, de csak ötven év alatt akarták letörleszteni a kiadott kötvényeket, ami a legnagyobb mértékben sérelmes volt. Most már reméljük, hogy ilyen hosszadalmas eljárásról szó sem lehet, hanem 3–4 év alatt mégis pénzünkhöz juthatunk. Minthogy tehát mi világosan kikötöttük, hogy nem vagyunk hajlandók semmiféle olyan deklarációt adni, mely bármiféle szempontból joglemondásnak volna tekinthető, s minthogy a kormány ezt elismerte s maga intézkedett, hogy ilyen nyilatkozat nélkül, hivatalból beindíttassék a vételárak kifizetése, ezzel a ténnyel világosan dokumentálva van, hogy a vételár felvételével semmiféle jogáról sem mond le egyik földtulajdonos sem. Éppen ezért az érdekelt földbirtokosoknak csak azt tanácsolhatjuk, hogy vegyék fel azt a kiutalt vételárat, amit a kormány ad, mert belátható időn belül úgy sem lehet remény arra, hogy bármiféle jogorvoslat vagy esetleg nemzetközi bírósági döntés útján ennél magasabb összeghez hozzájuthassunk; indokolatlan volna tehát a kiutalt összeget, ha az mindjárt csak alamizsna-fillér is, az állam tulajdonában hagyni. Azt kell tehát e kérdésben kimondanunk, hogy amit az állam a kiutalt földért fizetni hajlandó, azt felvesszük és mindent elkövetünk, hogy birtokába jussunk elsősorban a kötvénynek s azután mielőbb a

pénznek, hogy így legalább a veszett fejsze nyelét megmenthessük. Leszögezzük azonban egyidejűleg, hogy a vételár felvéte joglemondást semmiféle tekintetben nem jelent s mindennemű jogainkat teljes mértékben fenntartjuk.

Mikó László:

Minden tekintetben helyesli, hogy a párt programjába vegye fel s alkalmas időben erőteljes akciót indítson a kisajátítási vételárak valorizálása érdekében. Szükségesnek ítéli azonban, hogy ezzel kapcsolatosan egy másik akció is beindíttassék. Az állam az agrárreformmal ajándékozni akart. De mégsem ajándékozott a népnek semmit, mert amíg az ingyenföldhöz hozzájut a kisember, addig annyiféle zsarolásnak van kitéve, hogy tíz-huszszeres árat fizeti annak a nevetséges vételárnak, amit a kisajátított földbirtokos kap. Azt indítványozza, *hogy erőteljes és hangos akciót indítson a párt annak érdekében, hogy az igényjogosult a földért csak annyit legyen köteles fizetni, amennyibe a föld az államnak tényleg kerül, vagyis amennyit az állam fizet a kisajátított földbirtokosnak.* Ha az állam, a földbirtokosok terhére ajándékozni akar, akkor ajándékozzon tényleg, de ne sarcolja meg az igényjogosultakat, hanem a kiosztással felmerülő költségeket hárítsa át az összes többi társadalmi osztályokra.

Dr. Hinléder Fels Ákos:

Mindnyájan helyesléssel fogadják a határozati javaslatokat és ha mégis történtek felszólalások, ez azt mutatja, hogy a sérelmek olyan sokoldalúak és a helyi viszonyok szerint olyan változatosak, hogy ezeket külön is meg kell tárgyalnunk. Felhoz néhány konkrét esetet.

Udvarhelyvármegyében megtörtént, hogy elvettek egy birtokból nyolc holdat, véletlenül éppen a legjobb helyen, s azt eladták a csendőrszakasznak, kisajátítás címén. Ez anomália, mert hiszen a törvénynek az az intenciója, hogy a föld azé legyen, aki megműveli és nyilvánvaló, hogy a csendőrség a legkevésbé hivatott arra, hogy földet műveljen. Ezt a valóság is megmutatta, mert a csendőrség a földeket jórészt parlagon hagyta. A nagybirtokos látta, hogy a földjének nem veszik hasznát, elment és kibérelte a csendőrségtől a saját földjét. A törvény intenciója bevált tehát, mert annak a kezébe került a föld, aki meg is tudja művelni. Ilyen

állapotok előtt szemet nem hunyhatunk, ilyen állapotok ellen küzdenünk kell.

Még egy másik kiáltó eset volt Székelyudvarhelyen. Egy beltelket kisajátítottak potom áron, az állam azt eladta és megvette egy hivatalnok huszezer leiert és megkezdte rajta a házépítést. Kit illet meg ez a huszezer lei, a régi tulajdonost, vagy azt, akitől a földet kisajátították? Egy másik kisajátításnál egy beltelekből az állami iskolai tanító kapott belőle jó nagy részt és azt nyomban el is adta kétszázezer leiert.

Indítványozom, hogy ezeket az eseteket a Magyar Párt vidéki tagozatai révén írassa össze s könyvben adja ki, hogy ha a Párt nem tudna odahatni, hogy a kormány ígéretét beváltsa, akkor a közvélemény erejével kényszeríttessék a sérelmek orvoslására.

Csiszár Lajos (Marosvásárhely):

Mint munkáltató és munkából élő polgárember, az agrárreform minden ágában a legigazibb polgári gondolat megsértését látja. A történelemből tudjuk, hogy Julius Caesar az invalidusok érdekében tönkretette a patriciusokat. Ez lehetett akkor államérdek. Nálunk a birtokososztály az agrárreform következtében ugyancsak lassú halállal pusztul el és ez már nem lehet államérdek, mert a polgári gondolatnak és termelési rendnek oszlopait pusztítja s ennek ellenségeit segíti ezzel az állam.

A kormányt figyelmeztetni kell, hogy nagyon rossz úton halad, mikor a birtokososztályt tönkreterzi, mert ha végignézzük az árakat, amelyek mellett a terményeket értékesíteni lehet, úgy látni fogjuk, hogy – ha a jövőben nem lesz olyan sikerült termés, mint az idén, – akkor tönkremegyünk. (Közbekiáltások: Hol volt jó termés? Rossz termés volt!) Szükséges tehát, hogy mindent elkövesünk abból a célból, hogy a birtokososztály régi erejét és termelőképességét visszanyerje, hogy a középbirtokok ismét termelhesse- nek a városi lakosság számára, mert a kisgazdák, akik nincsenek a termeléshez szükséges eszközök birtokában, képtelenek a belföldi szükséglet ellátására és így az ország, mely mezőgazdasági államnak mondja magát, oda jut, hogy a mezőgazdasági termelés tönkretétele folytán az ipar és kereskedelem is tönkre megy, mert a falu nem tudja élelmezni a várost.

Gombos Benő (Kolozsvár):

A városi beltelkek kisajátításával kapcsolatban különösen azt a rendelkezést sérelmezi, hogy a beltelkek beépítésének öt éven belül meg kell történnie. Ennek kiméretlen módon való végrehajtása olyan sérelmeket okoz, hogy annak lehetőségei még a törvényalkotó fantáziáját is elkerülték. Nyilvánvalóan csak azt akarták ezzel elérni, hogy a beltelkeket elvegyék. Ahhoz, hogy a birtokos építkezni tudjon, szükséges, hogy meg legyenek a gazdasági előfeltételek. Javasolja, hogy az agrártörvény ezen pontjának végrehajtása ellen a Párt a leghatározottabban tiltakozzék.

A Szakosztály Dr. Szász Ferenc előadó javaslatait Keresztes János, Mikó László és Dr. Hinléder Fels Ákos kiegészítő indítványaival együtt egyhangulag elfogadja; a többi felszólalóknak köszönetet mond.

Elnök javaslatához képest kimondja, hogy:

a falusi beltelkek kisajátításának még szándéka ellen is határozottan tiltakozik s e kérdésben fokozott éberségre inti az érdekelteket;

leszögezi, hogy a kisajátítási vételár felvétele joglemondást nem jelent s ehhez képest a kisajátítási vételárat a birtokosok vegyék fel.